

Ankara-Diyarbakır Cezaevleri ve Gözetim Merkezlerini İnceleme Komisyon Raporu

Konu

T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (İHK) üyeleri arasından oluşturulmuş bulunan İşkencenin Önlenmesi Komitesi (İÖK)'nin yapmış olduğu incelemeler yoluyla edindiği kanaat hakkında rapordur.

Kapsam

Bu raporda ifade edilen görüşler:

* 3 Haziran 1992 ile 19 Kasım 1992 tarihleri arasında yapılan:

- Ankara Kapalı Cezaevi
- Ankara Emniyet Müdürlüğü (2 defa)
- Diyarbakır Cezaevi ve Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü

ziyaretlerinde edinilen bilgi ve kanaate,

* Genel olarak sahip bulunulan bilgi ve kanaate dayalıdır.

İncelemelerin Amacı

T.B.M.M.'nin çeşitli organlarına (*Başkanlık, İHK gibi*), milletvekillerine ya da basına yansıyan şikayetler ve İÖK üyelerinin kişisel birikimleri, sorgulama, tutukluluk ya da hükümlülük evrelerinde, çeşitli Kötü Muamele (KM) ye maruz kalan kişilerin varlığını göstermektedir.

Bunların bir bölümünün gerçek dışı, hatta amaçlı olduğu düşünülse dahi, bir kısmında gerçeklik olabileceği ve bunların soruşturulmasının İHK'nun asli işlevlerinden birisi ve hatta başlıcası olduğu tartışmasız bir gerçektir.

Ayrıca, bu tür çalışmaların, mevcut olabilecek KM eğilim ve tutumlarını -*kısmen de olsa*- caydırabileceği düşünülmektedir. Bunların da ötesinde, incelemeler sırasında saptanabilecek eksiklerin gerektirdiği yasal ve diğer mevzuat değişikliklerinin de yapılması mümkün olabilecektir. Bu işlevleri yerine getirmesi amacıyla oluşturulan İÖK'nin Avrupa İÖK tarafından yöneltilen sorulara da ışık tutması öngörülmektedir.

İddialar

Tutuklu ve hükümlülere karşı uygulandığı iddia edilen KM aşağıdaki gruplarda toplanabilir:

- * Fizikî koşulların uygunsuzluğu,
- * Sorgulama evresindeki KM,
- * Tutukluluk ve hükümlülük evrelerindeki KM.

Bu şekilde gruplanabilecek KM'nin suç ilişkilerini veya delillerini ortaya çıkarmak,

olayın bütününe anlamak, hükmebağlananın dışında ceza vermek gibi sebeplerle yapıldığı iddiaları mevcuttur.

Bu iddiaların sahibi bazı tutuklu veya hükümlüler, onların yakınları ya da çeşitli organizasyonların diğer tarafında ise kendilerine ait İH'nin ihlal edildiğini savunan çeşitli kamu görevlileri vardır. Bunlara ilave olarak bir de, İH ihlalleri konusunda en geniş şikâyetçi kesim olan kamu yani halkın kendisi bulunmaktadır.

Güvenlik, yargı ve infaz kurumlarındaki kamu görevlilerinin iddiaları şu gruplarda toplanmaktadır.

* Başta terör olayları olmak üzere örgütlü suçlara karışanlar profesyonel metodlar kullanmaktadırlar. Bu metodların gizlenmesi ve "suçlu" iken "güçlü" hale gelinebilmesi için ise en yüce kavramlardan birisi olan İH kullanılmakta, daha doğrusu bu kavram istismar edilmektedir.

* Güvenlik, yargı ve infaz görevlileri tehdit altındadır. Bu yolla görevlerini yapmaları önlenmek istenmektedir. Bu, bir ölçüde de başarılı olmaktadır.

Nihayet kamunun (yani halkın) kendisinin, İH ihlalleri konusunda iddiaları mevcut olup, terörün hedefi durumunda olduklarını, korkutulmak ve sindirilmek yollarıyla terör örgütlerine destek sağlamaya zorlandıklarını, bunu yapmadıkları takdirde ise ölüm dahil çeşitli yollarla cezalandırıldıklarını ileri sürmektedirler. Ancak halk bu iddialarını dile getirebilecek güçlü bir örgütlenmeye sahip olmadığı için, en zayıf yansıma bulan iddia budur denilebilir.

Çeşitli taraflar içinde iddiaları somut olarak kanıtlanmış bulunan tek taraf gerçekten de halktır. 1979'dan bu yana, terörün kurbanı olan masum insanların sayısı 10 000 dolayındadır. En azından bu nedenle dahi Türkiye'de bir İH ihlalleri sorunu olduğu doğrudur.

* Mevcut koşulların değerlendirilmesi

Her inceleme ve araştırma ancak, içinde yer aldığı koşullar iyi tanımlanıp hesaba katılabildiği ölçüde gerçekleri yansıtabilir. Bu nedenle, İH ihlalleri konusuna doğrudan etki yapan çevrel koşulların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

* Terör

Türkiye 1979'dan bu yana değişik ölçülerde terörün etkisi altındadır. 1980'de bir askerî müdahaleye de neden olan terör ortamı dikkate alınmaksızın İH ihlalleri gibi ilgili konular doğru değerlendirilemez.

İH konusundaki bilinç ve tutumunu güçlendirmek ve bu yolla İH ihlallerini azaltıp ortadan kaldırmak için samimî bir çaba içinde bulunan Türkiye'nin durumunu güçlendiren bir olguya burada işaret etmek gerekli görülmektedir.

Terör yalnızca profesyonel kişilerce yaratılan bir olgu olmayıp, bilinçsizlik, korku veya çıkar gibi nedenlerle bu olguya pasif (sessiz kalarak, göz yumarak) ya da aktif (yardımcı olarak, fiilen katılarak) olarak katkıda bulunan kişilere de ihtiyaç göstermektedir. İşte sorun da burada başlamaktadır.

Amacı itibariyle, dost olmayan bir yabancı gücün yurda saldırısından farklı olmayan terör olgusu, kullandığı araçlar için çeşitli derecelerde masum halka ihtiyaç duymaktadır. "Amacı" dolayısıyla en ağır biçimde karşılık verilmesine kimsenin itirazı bulunmayan bu olgu, kullandığı bir kısım "araçlar" dolayısıyla ise adi suçlar kapsamına girebilecek görüntüler yaratmaktadır.

Bu görüntülerin gerçekten adi suçlara mı yoksa ağır karşılık verilmesi gereken suçlara mı ait olduğunun ayrılabilmesi ise güç, çoğu zaman da yanıltıcı sonuçlara yol açabilecek niteliktedir. Bu çelişkili durumun, yasama, yürütme ve yargı organlarına aynen yansıdığı; bir yandan demokratikleşme, çağdaş Dünya normlarını benimseme gibi konularda kuvvetli bir arzuya sahipken, diğer yandan da ulusal varlığımızı yok etmeye, onu bölüp parçalamaya yönelik olduğunu açıkça beyan eden bir harekete pirim verileceği tehlikesinin endişesinin taşındığı açıkça görülmektedir.

Diğer yandan, süratli ve etkin olarak delil toplama ve yargı sistemini bu yolla çalıştırabilme konularında belirli eksiklerin ve bu eksiklerin yol açtığı çeşitli yanlış tutum ve davranışların bulunduğu da bir gerçektir.

Farklı yer ve zamanlarda, farklı kişiler tarafından yaratılan olaylar arasındaki ilişkileri saptama konusunda zaafı bulunan bilgi edinme sistemimiz ve buna karşılık da bu sistemi yanıltma konusunda profesyonel olan terör örgütleri dikkate alındığında, yukarıda değinilen "adi" ve "terör" suçlarının (ya da zanlılarının) ortaya çıkarılabilmesi daha da güçleşmektedir. Bu güçlüğü, birçok İH ihlallerinin sebebinin oluşturabilmesi olasıdır.

*** Bireyin temel hak ve özgürlükleri konusundaki bilinç**

Kendisini birey haklarından çok devletin haklarını savunma göreviyle yükümlü sayan kamu görevlilerinin, zaman zaman bireye rağmen devleti koruma tutumu içinde bulunmalarının nedeni bu şekilde açıklanabilir.

Bu tutumun bir talimat hatta bir yasa ile değiştirilemeyeceği, ilkokuldan başlayarak bireyi ön plana alan bir bilinçlendirmeye mutlak gereksinim olduğu görülmektedir.

*** Genel eğitim düzeyi**

Nüfusu yılda ortalama % 2,6'lık bir hızla artan Türkiye, bir yandan bu hızlı artışın, diğer yandan da çağın gerektirdiği yeni bilgi-beceri-davranışların ortaya çıkardığı eğitim düzeyini sağlayamamaktadır. Eğitim düzeyindeki bu düşüklük ise kamu görevlileri de dahil olmak üzere tüm toplum yapısının işleyişine etki yapmakta, kurumların eylemleri üzerinde izler bırakmaktadır.

*** Toplumun bilgi kaynaklarının organizasyonu**

Çeşitli suç zanlılarının KM'ye en çok maruz kaldıkları evre olan sorgulama aşamasında delil elde etme ve bunları ilişkilendirip yorumlayabilme hayati önem taşımaktadır. Bu ise, bilgi sağlama, çeşitli bilgiler arasındaki ilişkileri belirleme ve bunlardan sonuç çıkarabilmeyi gerektirmektedir. Bu konularda ise ciddi zaafiyet olduğu bir gerçektir.

Kaydetme, sınıflama, süratle erişebilme, sonuç çıkarabilme gibi bilgi işleme becerilerinde genel bir yetersizlik mevcuttur.

Tamamen teknik içerikli bu sorun yalnız sorgulamaya değil tüm toplum kurumlarına olumsuz biçimde yansımaktadır.

*** NGO'ların etkileri**

İH konularında gerek yurt içi gerekse yurt dışında faaliyet gösteren çeşitli gönüllü kuruluş mevcuttur. Bu tür kuruluşların, genel olarak ilgi alanlarına çok olumlu etkilerde bulundukları evrensel bir gerçektir. Ancak maalesef bu evrensel olgu Türkiye için tam ters etkiler yaratmış ve yaratmaya da devam etmektedir. Yurt içi ve dışındaki NGO'lar sık sık, sorunları çevreleyen iklimleri dikkate almaksızın ve yalnızca kamu kuruluş ve görevlilerini suçlar bir tavır içine girebilmektedirler. Bu tutum, Türkiye'den daha farklı sosyal iklime sahip ülkelerde ve durumlarda olumsuzluklara yol açmamış olabilir. Ancak Türkiye'de durum böyle olmamıştır.

Gerçekte, İH'nı savunmaktan başka amacı olmayan NGO'lar dahi *-ki bir kısmı böyle olmayabilir-* Türkiye'deki büyük masum halk kitlelerinin İH'na göz dikmiş terör örgütlerinin yanında yer aldığı izlenimini uyandırmış ve bir çifte-standart sergilemişlerdir.

Böylece, gerek sokaktaki insanın çoğunluğu, gerekse İH ile ilgili kamu görevlileri, bu dostça olmayan tutumlarla İH'nı özdeşleştirir hale gelmişlerdir. Nitekim, terör örgütlerinin masum halka karşı girdiği bazı katliamlardan sonra halkın protestoları sırasında *"İH'nın telin edilmesi"* bunu göstermektedir. Gerçekte ise telin edilen İH olmayıp, onu bayrak olarak kullanıp halkın en temel hakkı olan "yaşama ve de korkusuz yaşama hakkı"nı çiğneyen terör örgütlerinin yanında yer alan NGO'lardır. Bu, üzerinde son derece dikkatle durulması gereken bir noktadır.

İH'nın kamu görevlilerinin elinde bir bayrak haline gelmesi, ihlallerin önemli ölçüde azalmasını sağlayabilecektir. Bunun için ise amacı gerçekten İH'nı savunmak olan NGO'ların, yukarıda açıklanan konuya gereken dikkati göstermeleri gerekmektedir.

*** Adalet sisteminin ağır yükü**

İH ihlalleri değerlendirilirken, mevcut adalet sisteminin etkisinin de gözden kaçırılmaması gerekir. İÖK üyelerinden M. Tınaz Titiz'in adalet mekanizmasının yükü ile ilgili bir makalesi bu rapora ek olarak sunulmaktadır. (Bkz. Ek3a)

Bu yükün, sistemin kaldırabileceğinden ağır hale gelmiş olması, İH ihlallerine yol açan etkilerden önemli birisi olduğu düşünülmektedir.

*** İnsan Hakları ile ilgili kamu görevlilerinin eğitimi sistemi**

Polisin İH ile ilgili konulardaki eğitimine henüz yeni başlanmıştır. Bu konudaki tek eğitim aracı ise bir kitapçığın polis okullarında ders olarak okutulmasından ibarettir.

İH ile ilgili kamu görevlisi sayısının çokluğu ve yaygınlığı dikkate alınrsa, alınan bu önlemin yetersiz değil ama yetersiz olduğu anlaşılacaktır.

Eğitim kurumları, aile ve sosyal çevre tarafından uzun süre *"birey devlet için vardır"*

felsefesiyle yoğurulmuş insanımızın, sınırlı sayıda polise okutulan bir kitapla bu felsefesini değiştiremeyeceği, en azından bunun kısa sürede olamayacağı anlaşılabacaktır.

*** Kalabalık kamu kadroları**

İlk bakışta İH ile ilgili kolay görülemeyebilecek bu konu, yalnız İH ile değil tüm kamu hizmetlerinin kalitesi ile yakından ilgilidir. Uzun yıllardır bir istihdam yaratma aracı olarak kullanılmış kamu kadroları, sonunda kalabalık memur-düşük ücret-düşük nitelik kapalı çemberini (*fasit daire*) yaratmıştır.

Her İH ihlali olayı mutlaka bir KM şeklinde ortaya çıkmamaktadır. Bu kapalı çember içinde yer alan kamu görevlilerinin sebep oldukları çeşitli hizmet eksikleri, dönerek reaksiyoner bir toplumu, o da İH ihlallerine uygun bir ortamı yaratmaktadır.

*** Memur cezalandırmada "yer değiştirme"nin kullanılmış olması**

Kamu yönetimimizin yazılı olmayan ama geleneksel bir cezalandırma yöntemi, görevlinin görev yerinin değiştirilmesidir. Yeri değiştirilen görevlinin, bunun acısını gideceği yerdeki insanlardan "*eksik hizmet*" olarak çıkarmaya çalışması ise bir sürpriz sayılmamalıdır. Hele bu tecziyelerin, genellikle geri kalmış yöreler için kullanımı -ki başka türlü *ceza olmazdı*- olumsuzlukların coğrafi olarak yoğunlaşmasına neden olmuştur.

*** Fizikî koşulların uygunsuzluğu**

Sorgulama, tutuklama ya da cezalandırma için kullanılan yerlerin kalitesinin, ülkenin genel ekonomik koşullarından bağımsız düşünülmesi yanlıştır. Bunun üzerine, buraya kadar sayılan bilinç eksikliği de binince kişilerin daha zanlı oldukları evrede ön-cezalandırmaya müstahak görülmeleri mümkün hale gelmektedir.

Yaklaşık 6 milyon konutun gayri fenni olduğu Türkiye'de, karakol, tutukevi ve cezaevlerinin mükemmel olması beklenemez. Genel ekonomik ve dolayısıyla fizikî koşulların buralara yansması da büyük ölçüde bu şekilde açıklanabilmektedir.

Diğer yandan, mevcut imkânlar kullanılarak yapılabilecek iyileştirmeler için giderek gelişip yaygınlaşan İH bilincinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Özellikle İH Bakanlığının bu konuda etkisi hissedilir olacaktır.

İH ihlallerini etkileyen başka etkenlerin de bulunduğu şüphesizdir. Kalabalık kamu kadroları içinde ruhsal sağlığı yerinde olmayan görevlilerin bulunması ya da kamu görevlisi ile zanlı ya da suçlu arasında hasmane duyguların gelişmesi gibi olasılıklar her zaman için vardır. Ancak bunların sistematik olmadığı da bir gerçektir.

Bu nedenle burada bunların en önemlilerine değinilmekle yetinilmiştir.

*** İncelemelerden çıkarılan sonuçlar**

Bu rapora esas incelemeler sırasında, bir genel politikanın uygulanması çerçevesinde ya da emirle yapılan bir KM'ye rastlanmamıştır. Rastlanan KM örneklerinin tümü, 5 nci maddede açıklanan koşulların yarattığı "*bilinçsiz tutum ve davranışlar*" dan kaynaklanmaktadır.

Gözetim sürelerinin kısaltılması, sorguda avukat bulundurulması gibi önlemlerin CMUK çerçevesinde getirilmesi, KM potansiyelini doğal olarak azaltabilecek ama bütünüyle yok edemeyecek niteliktedir.

Bu konuda esaslı önlem, konuyu bu raporla tanımlanan geniş çerçevesinde ele alan bir Politika Dokümanının, organize olması yolunda çalışmaların süratlendirilmesi gereken İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ya da İnsan Hakları Bakanlığı'na hayata geçirilmesidir.

Ancak bundan da önemli olarak İH'nın terör örgütlerinin arkasına sığındığı ve halkın haklarının çiğnenmesi için kullanılan bir araç olmaktan çıkarılıp, tüm kamu görevlilerinin ve halkın sahip çıktığı bir pratik araç haline getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada, yurt içi ve dışındaki gönüllü kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

İncelemeler sırasında gözlenen eksiklerin hemen tamamı, 5 nci madde kapsamı içindeki eksik ve yanlışların çeşitli dereceden türevleri durumundadır. Bu nedenle, yapılan saptamaların tek tek sıralanması yararlı görülmemektedir.

İlk incelemeler sırasında Ankara Emniyet Müdürlüğü ilgililerinin takındıkları kısmen olumsuz tavrın ve bir defasında İÖK üyesi bazı milletvekillerinin inceleme girişiminin engellenmesinin, konunun öneminin geç idrak edilmesine yol açan *"bireysel bir tutum"*dan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu gibi hallerin tekrarlanmaması için öngörülen, *"İHK üyelerine serbest giriş kimliği verilmesi için yasa"* önleminin bu gibi sorunların tekrarına mani olacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan, bilgi edinme, bilgi depolama, süratli erişme, iletişim, farklı kurumlar arası işbirliği, bilgilerin yorumlanması gibi teknik konularda ayrıntılı bir çalışma yapılmasının, bu konuda sistemlerini kurmuş ülkelerdeki uygulamaların süratle incelenmesi yoluyla sistemin modernize edilmesinin, KM dışında delil edinme alternatiflerin oluşması sonucunu getireceği düşünülmektedir.

İH konusunda yaygın bir bilinç geliştirmenin, yalnızca mevcut girişimlerle başarıya ulaşamayacağı, bunun için mevcut özel ve kamu TV'larına yasa ile bir görev verilerek İH konularında yaygın eğitim yapmalarının zorunlu kılınmasının gerekliliği düşünülmektedir.

İHK ve İÖK'ne ek olarak bir İH Ombudusmanı oluşturulmasının ise çok önemli bir gelişme sağlayacağı öngörülmekte ve mümkün olduğu takdirde bunun Anayasal bir zemine oturtulmasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Alt Komisyon Ziyaretleri

Giriş

T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 21.2.1992 tarihinde yaptığı kapalı toplantısında, İşkencenin ve Gayriinsanî ya da Kültürcü Ceza veya Muamelelerin Önlenmesi Avrupa Komitesi (İÖK)'nin 4.12.1991 tarihli ikinci raporunun 30 uncu paragrafındaki; *"bağımsız bir komisyonca Ankara, Diyarbakır, İstanbul Emniyet Müdürlükleri Terörle Mücadele Dairelerinde sanıkların gözaltında tutulmaları ve sorgulanmaları sırasında uygulanan metodların araştırılması"* tavsiyesinin oluşturulacak bir alt komisyonca yerine getirilmesine karar vermiştir.

Alt Komisyon çalışmalarına yardımcı olunması için, gerektiğinde Tabipler Odası ve Barolar Birliğinden danışman istenmesine karar verilmiş bu amaçla belirtilen kuruluşların başkanlıkları aracılığıyla, anılan şehirlerden üçer avukat ve doktorla bağlantı kurulmuştur.

Ankara'da Yapılan Ziyaretler

* 3 Haziran 1992 Ankara Kapalı Cezaevini Ziyaret

Heyetin Oluşumu

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunca oluşturulan Alt Komisyonun Ankara Kapalı Cezaevine yaptığı ziyarette, heyet aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur;

* Mustafa Tınaz Titiz, Ankara Milletvekili (DYP)

Heyete ayrıca, T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu sekreteryasından;

* Feride Eroğlu (Müşavir)

* Hıdır Göktaş (Danışman)

eşlik etmişlerdir.

Cezaevi Hakkında Geniş Bilgi

Ankara Kapalı Cezaevi 1923 yılında askerî amaçlı depo olarak yapılmış ve 1925 yılından itibaren de bazı değişiklikler yapılarak cezaevi olarak kullanılmaya başlanmıştır. İhtiyaç ve koşullar doğrultusunda yapılan değişiklik ve eklemelerle bugüne kadar ceza ve tutukevi olarak kullanılan bina, gerek yaşlılığı, gerekse yapıldığı dönemin mimarî özellikleri gereği bugünün ihtiyaçlarına cevap veremeyecek durumdadır. Bu nedenle; cezaevini onarmak ve bazı eklemeler yapmak amacıyla her yıl 600 milyon lira ile bir milyar lira arasında bir harcama yapılması burasının yaşanır bir yere dönüştürülmesine yetmemektedir.

Cezaevinde 14 koğuş bulunmaktadır. Bu koğuşların yatak kapasitesinin 700 kişilik olmasına karşın, ziyaretin gerçekleştiği gün cezaevinde 741 kişi kalmaktaydı.

Yapılan görüşmeler sırasında 4 üncü koğuşta ve tecrit bölümünde bulunan 29 siyasi tutuklunun 27 Mayıs tarihinden bu yana açlık grevi yaptığı öğrenildi. Savcı İlhan Arslan bu konuda, *"cezaevine geldiklerinde saçlarının kesilmesini istemiyorlar, 14 üncü koğuşa konulmak istemiyorlar, koğuşlar arasında bağlantı yok, bunun açılmasını istiyorlar. Biz can güvenliği açısından ve son firar olayının ardından koğuşlar arasındaki bağlantıyı kestik. Bunlar burada kendi istedikleri gibi at oynatmak istiyorlar. Buna izin verilmeyince de açlık grevi yapıyorlar"* dedi.

Savcı İlhan Arslan'a tutuklularla cezaevi yönetimi arasında yayınlarla ilgili bazı sorunların da bulunduğu iletilmesi üzerine Savcı Arslan, cezaevine giren bazı yayınların denetlendiğini, bu yayınların tutuklulara verilir verilmemesi konusunda bir karara varılamaması durumunda yayınların bakanlığa gönderildiğini ve oradan gelmesinin de uzun zaman aldığını, bunun da yakınmalara yol açtığını söyledi.

Görüşmede bulunan Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdür Yardımcısı Zeki Güngör, tutuklu ailelerinin kendilerine de geldiğini, görüştüklerini, yakınmalarını dinlediklerini ve bu yakınmalar doğrultusunda inceleme başlattıklarını belirtti.

Hücrelerde İnceleme

Saat 11.30'da hücrelerin bulunduğu bölüme geçildi. Bu bölmede, 24 tane hücre bulunuyor ve bu hücrelerde kalan tutuklularla, gardiyanlar arasındaki her türlü iletişim demir kapı üzerinde açılmış bulunan 10X30 cm. ebadında mazgallardan sağlanıyordu. Hücrelerin içerisinde yapay aydınlatma bulunmuyor ve dar koridorda, hücrelerin kapılarının üstlerine rastlayan yerlerde bulunan lambalarla aydınlatma yapılıyordu ve aydınlatma yetersizdi.

Hücrelerin havalandırmaları ise yaklaşık 35X35 cm. boyutlarındaki demir parmaklıklı pencereler aracılığıyla sağlanıyordu. Ancak, bu pencerelerde cam yoktu. Cezaevi Müdürü Mehmet Yalçın, cam taktırdıklarını, camların tutuklular tarafından kırıldığını ancak, yaz gelmesi ve havaların sıcak olması nedeniyle, hücrelerdeki camları bu kez kendilerinin çıkardığını söyledi. Bu durumun, özellikle soğuk geçen geceler açısından doğru olmadığı bir gerçektir.

Hücrelerin incelenmesi sırasında ise çok rutubetli olduğu ve uzun süre kalmaya kesinlikle elverişli olmadığı görüldü. Ayrıca, nevresim ve çarşaf olmadığı, bir battaniye verildiği ve bunun da geceleri ısınmaya yeterli olmadığı gözlemlendi.

Yaklaşık 2X3 metre boyutlarında olan hücrelerin bir bölümü tuvalet olarak ayrılmış, ancak tuvalete kapı yapılmamış. Tutuklular, lağım kanallarından gelen farelerin hücrelere girişini engellemek için, içerisine su doldurdukları pet şişeleri, tuvaletin deliğine tıka-mışlardı.

Sonuç ve öneriler

* Cezaevinin çok eski ve sağlıklı olduğu bir gerçektir. Yaşam koşulları bir insanın sağlıklı olarak kalabilmesine elverişli olmayıp, bu durum, tutuklular için olduğu kadar, gece gündüz cezaevinde görev yapanlar için de geçerlidir.

Yetkililer, Ayaş'ta yeni bir cezaevi yapıldığını ve burasının tamamlanmasından sonra Ankara Kapalı Cezaevinin boşaltılacağını ifade ettiler. Bu durum sevindirici, ancak bu çabaların en kısa sürede sonuçlandırılması gerekiyor.

* Cezaevine ilişkin yakınmalar üzerine inceleme yapılmak istendiğinde cezaevi savcısının konuyu savaştırmaya çalışması ve müdürün de benzer bir tavır içerisinde olması üzücü. Ancak, Adalet Bakanlığı yetkililerinin konu üzerinde hassasiyetle durmaları, yakınmaları yerinde ve yakından incelemeleri sevindirici.

* En önemli gözlem olarak, tutuklu ve hükümlü arasındaki fark, cezaevi ilgililerince anlaşılamamış görünmektedir. *"Buraya gelenler nasıl olsa suçludur"* anlayışı, insan haklarını ihlal etmekle suçlanan ülkemize kötü puan kazandırmak ve daha da önemlisi, güvenlik güçlerimizin haklılığına çok gereksiz bir gölge düşürmektedir.

Kısacası, tutukevi, *"ön cezalandırma yeri"* değildir. Bunun tüm personele benimsetilmesi çok önemlidir.

* *"İnsan hakları"*nın, yalnız kötü niyetli insanların savunduğu, dolayısıyla da devlet yanlısı olanların karşısında olduğu bir kavram olmaktan çıkarmalıyız. Bir başka deyimle, insan hakları kavramı, devlet görevlilerinin elinde bir bayrak olmalı, böylece bu değerli silah iyi niyetlilerin eline geçmelidir.

Bu nokta çok önemlidir.

* Tutukluların hastaneye ve özellikle işkence iddiasında bulunan kişilerin Adli Tıp'a sevklerinin geciktirilmeden yapılması gereklidir.

Son söz olarak;

Tutuklananlardan bir kişi bile haksız muameleye tabi tutulsa, devlet düşmanı olur çıkar. Dolayısıyla; tutuklu olanların suçlu olma ihtimallerine rağmen, suçsuz oldukları kabul edilmeli ve bu husus hiç bir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.

*** 29 Haziran 1992 Ankara Emniyet Müdürlüğünü Ziyaret**

(1. Ziyaret)

Heyetin Oluşumu

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunca oluşturulan Alt Komisyonun Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne yaptığı ziyarette heyet aşağıdaki Komisyon üyelerinden oluşmuştur:

* Mustafa Tınaz Titiz,	Ankara Milletvekili (DYP)
* Halit Dumankaya,	İstanbul Milletvekili (ANAP)
* Ökkeş Şendiller,	Kahramanmaraş Milletvekili (Bağ)
* İbrahim Halil Çelik,	Şanlıurfa Milletvekili (RP)

Heyet Yardımcı Ekibi

- * Avukat Ali Sarıgül, Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyesi
- * Doktor Gülay Temuçin, Türk Tabipler Birliği Temsilcisi

Heyete ayrıca T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Sekreteryasından;

- * Feride Eroğlu (*Müşavir*).
- * Hıdır Göktaş (*Danışman*)

eşlik etmişlerdir.

Ziyaretin Gelişimi

Heyet, belirtilen tarihte saat 23.45'de Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne geldi. Nöbetçi memura ziyaretin amacı anlatıldı. Memurun konu hakkında amirlerine bilgi vermesi gerektiğini belirtmesi üzerine gerekli görüşmeler yapılmaya kadar beklendi. Saat 24.05'de nöbetçi Emniyet Müdür Yardımcısı Edip Kemal Bahadır'ın gelmesinden sonra incelemeye başlandı.

İlk olarak Terörle Mücadele Şubesi'nin gezilmesi amacıyla eski binaya geçilerek gözaltında bulunanların tutulduğu hücreler bölümüne girildi.

Terörle Mücadele Daire Başkan Yardımcısı Şükrü Açıkbaş, halen gözaltında altı kişi tutulduğunu, bu kişilerin Irak uyruklu olduğunu ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin istemleri doğrultusunda şüpheli davranışları nedeniyle gözaltına alındıklarını belirtti.

İki hücre bölümünde, birbirine yakın 5 hücrelik ve yanyana 3 hücrelik iki ayrı hücre grubu bulunuyordu. Altı Iraklı da bu hücre bölümünde tutuluyordu. Her hücrede bir kişi vardı ve bunların altında birer şilte -içi sünger, üzeri vinileks kaplı- üzerlerinde ise birer battaniye bulunuyordu. 1.5X2 metre boyutlarındaki bu hücrelerde kalanların beton zeminle bağlantılarının kesilmesi için tabana tahta ve onun üzerine de vinileks döşendiği gözlemlendi.

Hücrelerin havalandırmasının ve dışardan yapılan ısklandırmanın yetersiz olduğu, ancak hücrelerin ve hücrelerin bulunduğu bölümlerin oldukça temiz olduğu görüldü.

Hücrelerde kalan Iraklılarla görüşüldü. 29.6.1992 günü öğle üzeri gözaltına alındıklarını, kendilerine herhangi bir kötü muamele ya da işkence yapılmadığını söylediler. Görüşmeler sırasında edinilen izlenim de aynı doğrultuydu.

Daha sonra iki hücre bölmesinin bulunduğu yerin ortasındaki sorgu odasına geçildi. İki duvarı boyunca siyah perdelerin döşendiği odada (*Arkasında duvar bulunan perdelelerin yankıyı önlemek ve ses akustikini sağlamak amacıyla konduğu belirtildi*) bir masa, masanın ön kısmına monteli iki projektör, masanın arkasında iki sandalye ve önünde projektörlerin tam karşısında bir sandalye, bu sandalyeyi tam karşıdan görebilecek şekilde duvara gömülü bir kamera ve ses düzeni kuruluydu. Ayrıca sorguyu yapacak kişinin, dışarıdan gelebilecek bilgileri alabileceği bir küçük kulaklık ve bu sistemin kablosu da yan duvara monte edilmişti.

Yetkililerin oldukça modern düzenlendiğini belirttiği sorgu odasında, masanın ön kısmına monteli projektörlerin, sorgulanan kişinin yüzüne dönük olduğu, bunun da masanın arasında oturan ve sorguyu yapan kişinin görülmesini engellediği açıklandı.

Burada bulunan hücrelerin ve sorgu odasının gezildiği bir sırada, saat 24.25'de Ankara Emniyet Müdürü Mehmet Canseven geldi ve o da sistem konusunda bazı açıklamalarda bulundu.

İlk hücre bölümünün gezilmesinden sonra, girişi iniş merdivenlerinin altında bulunan ikinci hücre bölümüne geçildi. 34 hücre bulunan bu bölmede kalan kimsenin bulunmadığı görüldü. Hücrelerin 1.30X2 metre boyutlarında, zeminin tahta kaplı, havalandırmasının ve aydınlatmasının yetersiz olduğu görüldü.

Heyette yer alan Doktor Gülay Temuçin, hücrelerin yapılanmasının sağlığa uygun olmadığını söyledi. Ankara Emniyet Müdürü Mehmet Canseven hücrelerin modern yerler olmadığını kendilerinin de bildiğini, yakın dönemde sağlanan bir miktar ödenekle, hücrelerin genişletileceğini ve daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulacağını ifade etti.

Bu hücrelerin hemen karşısında ise tuvaletler ve duş yerleri bulunmaktaydı.

Daha sonra üçüncü hücre bölümüne geçildi. Bu iki hücre bölmesinin arasında yer alan ve "*suit*" olarak adlandırılan bir başka hücre bölümü heyet üyelerine tanıtıldı. İki karyola, döşek, yorgan, gardrop, etejer, sehpa ve koltukların bulunduğu bu bölmeye rahatsız olan kişilerin ve özellikle de bayanların konulduğu yetkililerce ifade edildi.

Üçüncü bölümde, 22 hücre ve ilk bölümde gezilen sorgu odasının bir benzerinin bulunduğu görüldü. Bu bölmede bir de "*teşhis*" için kullanılan ve teşhis edilenin, teşhis edeni göremediği "*aynalı sorgu odası*" vardı.

Kapısında "*Kapalı*" yazısı bulunan bölümdeki hücrelerin diğer bölümdeki hücrelere

göre daha küçük olduğu gözlenirken, yetkililer, bu bölümün kullanılmadığını söylediler.

Hücre bölümlerinin gezilmesinden sonra gözaltı kayıt defteri incelendi ve gözaltında altı kişinin bulunduğu tespit edildi. Gözaltı kayıt defterinin 1 Nisan'dan sonraki bölümünün fotokopisi alındı.

Terörle Mücadele Şubesi sorgu yerlerinde yapılan incelemelerden sonra, şube müdürünün odasına geçildi. Burada yapılan görüşmelerde, polisin çok zor şartlar altında görev yaptığı, bazen 48 saat, hatta daha uzun süreler görev başında kaldığı, bu durumda kendi haklarının kim tarafından ve nasıl korunacağını merak ettikleri; karakolların neden daha sağlıklı bir çalışma ortamı sağlayacak şekilde yapılmadığı soruları dile getirildi.

Yetkililer, ayrıca, *"devleti yıkmak isteyen ve bunun için partilemiş örgütler var. Rejimi yok etmek isteyen bu zümreler, işkence, baskı ve terörü ileri sürerek, bizleri, dolayısıyla da devleti baskı altında tutuyorlar."* dediler.

Buradaki inceleme ve görüşmelerin tamamlanmasından sonra saat 01.35'de yeni binada bulunan Narkotik Şube'nin gözaltı yerine geçildi. Burada 1X2.5 metre boyutlarında 13 tane hücre vardı. Bu bölümde iki sanığın tutulduğu görüldü. Sanıklar esrar bulundurmak suçundan dolayı gözaltında tutulduklarını, kendilerine işkence ya da herhangi bir kötü muamele yapılmadığını belirttiler.

Saat 01.55'de Asayiş Şubesine geçilerek nezarethaneler gezildi. İlk girilen bölge yaklaşık 3X7 metre boyutlarındaydı ve burada 4 kişi kalmaktaydı. Yapılan görüşmelerde bir ya da iki gündür gözaltında olduklarını, kendilerine herhangi bir kötü muamele yapılmadığını söylediler. Buranın da ısıklandırma ve havalandırmasının yetersiz olduğu, gözlemlendi.

Yaklaşık 7X10 boyutlarındaki ikinci odada 7 kişi tutulmaktaydı. Burada da havalandırma ve ısıklandırma yetersizdi. Her iki bölümde de gözaltında tutulananların hem oturmak hem de yatmak için kullandıkları aralıksız tahta banklar vardı. Ancak bankların üzerinde şilte ya da battaniye bulunmamaktaydı. Burada tutulananların da işkence ya da kötü muameleden dolayı bir yakınmalarının olmadığı gözlemlendi.

Saat 03.00 sırasında incelemeye son veren heyet Emniyet Müdürlüğü'nden ayrıldı.

*** 7 Temmuz 1992 Ankara Emniyet Müdürlüğünü Ziyaret**

(2. Ziyaret)

Heyetin Oluşumu

- * Mustafa Tınaz Titiz, Ankara Milletvekili (DYP)
- * Ökkeş Şendiller, Kahramanmaraş Milletvekili (Bağ.)
- * Avukat Özdemir Özok, Ankara Barosu Başkanı
- * Feride Eroğlu, (Müşavir)

(Bu ziyaret öncesinde doktorla bağlantı kurularak gereklilik halinde çağırılacağı bildirilerek ziyaret sırasında doktor bulundurulmamıştır.)

Ziyaretin Gelişimi

Belirtilen tarihte saat 12.00 civarında Ankara Emniyet Müdürlüğüne gelindi. Emniyet Müdürü Mehmet Canseven'le yapılan görüşmeden sonra Terörle Mücadele Şubesine geçildi. Gözaltı kayıt defterinin incelenmesinden gözaltında yalnızca bir kişi tutulduğu görüldü.

Bir gün önce, 9 yıldır yaşamakta olduğu Fransa'dan Türkiye'ye dönen ve 7.7.1992 günü saat 10.00 sıralarında Terörle Mücadele Şubesine getirilen Ali Ekber Başaran adındaki bu kişiyle görüşüldü. Anılan şahıs, havaalanından gözaltına alındığı için gerek yakınlarının gerekse avukatının burada olduğundan haberdar olduklarını, herhangi bir şikâyetinin olmadığını, kötü muamele görmediğini belirtti.

Gözaltında tutulan başkası olmadığından incelemeye son veren heyet saat 13.30 sıralarında Emniyet Müdürlüğünden ayrıldı.

*** 27 Temmuz 1992 Ankara Emniyet Müdürlüğünü Ziyaret**

(3. Ziyaret)

Heyetin Oluşumu

- * Halit Dumankaya, İstanbul Milletvekili (ANAP)
- * İbrahim Halil Çelik, Şanlıurfa Milletvekili (RP)
- * Feride Eroğlu, (Müşavir)

(Bu ziyaret sırasında da gerektiğinde çağırılacakları bildirilerek avukat ve doktorla bağlantı kurulmuş, daha önceki ziyaretlerde gözaltında tutulanların azlığı dikkate alınarak ziyaret sırasında bulundurulmamışlardır.)

Ziyaret Gelişimi

Anılan tarihte saat 24.00 civarında Emniyet Müdürlüğüne gelen heyet, doğrudan Terörle Mücadele Şubesine gelerek gözaltında tutulanlarla görüşmek istemiştir. Nöbetçi memur tarafından kendilerine gözaltında tutulan 30 kişi olduğu, hepsinin sorgulamalarının tamamlandığı ve ertesi gün DGM'ye sevk edilecekleri belirtilerek bu aşamada görüşmenin ancak DGM Başsavcısının bilgisi doğrultusunda mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Heyetin ısrarlarına rağmen görüşmenin sağlanmaması üzerine heyet Emniyet Müdürlüğünü terketmiştir.

Bu gelişme bir dizi yazışmalara neden olmuştur. Konu öncelikle T.B.M.M. Başkanlığına iletilmiş, daha sonra da İçişleri ve Adalet Bakanlıkları ile yazışmalar yapılmıştır. Sonuçta, bu olumsuzluğun bireysel bir tutumdan kaynaklandığı açığa çıkmıştır.

Son ziyarette ortaya çıkan bu durum Alt Komisyonun incelemelerini geciktirmiş, yapılan yazışma ve görüşmelerin uzun zaman alması bu süre içerisinde diğer ziyaretlerin yapılmasını engellemiştir.

*** Diyarbakır'da Yapılan İncelemeler**

19 Kasım 1992 Tarihinde Yapılan Görüşmeler

Heyetin Oluşumu

Komisyon Üyeleri:

* Mustafa Tınaz Titiz,	Ankara Milletvekili (DYP)
* Rıza Akçalı,	Manisa Milletvekili (DYP)
* Ali İbrahim Tutu,	Erzincan Milletvekili (SHP)

Heyet Yardımcı Ekibi :

- * Avukat Mesut Eser (*Diyarbakır Barosu Temsilcisi*)
- * Doktor M. Emin Uluğ (*Diyarbakır Tabip Odası Temsilcisi*)

Heyete T.B.M.M. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Sekreteryasından;

- * Feride Eroğlu (*Müşavir*),
- * Hıdır Göktaş (*Danışman*),

eşlik etmişlerdir.

Ziyaretin Gelişimi

Heyet saat 12.00 civarında Diyarbakır Valisi İbrahim Şahin'le görüşüp ziyaretin amacını anlattıktan sonra Emniyet Müdürü Ramazan Er eşliğinde saat 13.30'da Diyarbakır Polis Okulu içerisindeki Terörle Mücadele Şubesi Sorgulama Merkezine gelmiştir.

Burada 14 adet hücre bulunduğu, boyutlarının yaklaşık 2.5X2.5 metre ile 2.5X3.5 metre olduğu görüldü. Kayıt defterinin incelenmesinden Terörle Mücadele Şubesince gözaltında tutulan 16 kişi olduğu anlaşıldı. Yetkililerce bunlardan iki tanesinin Emniyet Müdürlüğü nezarethanesinde tutulduğu belirtildi.

Heyete, gözaltında tutulan Emine Ülgen isimli bayanın sorgu odasında yapılan sorgulaması izletildi. Bu odanın, bir masa, masanın ön kısmına monteli iki projektör, masanın arkasında iki sandalye ve önünde projektörlerin tam karşısına gelecek şekilde bir sandalye ve bu sandalyeyi tam karşıdan görebilecek durumda duvara gömülü bir kamera ve ses düzeni donatılmış olduğu gözlemlendi.

Sorgusu yapılan 14 yaşındaki Emine Ülgen masanın arkasındaki görevlilerce kendisine sorulan sorulara yanıt vererek gözaltına alınmasına neden olan olayın gelişimini anlattı.

Bu odada, girişin solundaki duvarlara asılı bir çerçevede "*Sorgulama ve İfade Alma Talimatnamesi*" bulunmaktaydı.

Heyet daha sonra hücrelerde tutulan iki kişi ile görüştü. (*Ziya ve Mehmet d.*) 8 ve 10 gündür gözaltında olduklarını, kendilerine yapılan uygulamalardan herhangi bir şikâyetleri olmadığını, yemek olarak günde bir ekmek verildiğini, yanında bazen zeytin ya da peynir, bazen de domates verildiğini söylediler. Her ikisinin de halsiz olduğu gözlemlendi.

Heyet, saat 14.00'de buradan ayrılarak, saat 14.30'da Jandarma Alay Bölge Komutanlığı'na geldi. Kayıt defterinin incelenmesi sonucunda gözaltında tutulan kimsenin olmadığı anlaşıldı. Sorgulama Merkezine gelinerek buradaki hücreler gezildi. Alt ve üst katlarda bulunan 5'er hücre görüldü. İki hücre arasındaki duvarlar yıkılmak suretiyle hücrelerin genişletildiği; havalandırma için özel bir düzenin olmadığı ve havalandırmanın hücrelerin demir kapılarının üzerindeki mazgal deliklerinden sağlandığı, ısılandırmanın ise hücre duvarının yukarısındaki kafesli bölmedeki ampulle yapıldığı görüldü.

Yetkililer, yakın bir tarihte, başka bir yerde inşa edilmekte olan binaya taşınacaklarını, oradaki hücrelerin çağdaş standartlara uygun olduğunu, taşınmadan sonra hücrelerin elverişsizliği ile ilgili bir sorunları kalmayacağını ifade ettiler.

Saat 15.30'da Emniyet Müdürlüğü merkez binasına gelen heyet, buradaki nezarethaneleri gezerek, sanıklarla görüştü. İkisinde sanıkların tutulduğu 3 bölümlük nezarethanelerin ön cephesinin parmaklıklarla kaplı olduğu, içerde 3-4 adet banktan başka birşey bulunmadığı görüldü. Nezarethanedeki 9 kişiden altısının cinayet, üçünün hırsızlık suçları nedeniyle tutuldukları öğrenildi.

Görüşülen kişilerden İ. Halil Çelik, 18.11.1992 tarihinde gözaltına alındığını, sorgulaması sırasında kaba dayak, penisine ve ayak parmak uçlarına elektrik verilmesi gibi uygulamalara maruz kaldığını ifade etti. Turan Yuvaz da aynı uygulamadan yakındı. Heyette bulunan doktor tarafından yapılan muayenelerinde İ.H.Ç. nin sırtında iki kürek kemiği üzerinde hafif ekimoz ve çizik olduğu, başkaca herhangi bir iz bulunmadığı; T. Yavuz'un vücudunda ise herhangi bir iz olmadığı saptandı.

20.11.1992 tarihinde yapılan görüşmeler

19.11.1992 tarihinde yapılan incelemelerden sonra, heyette bulunan Ankara Milletvekili M. Tınaz Titiz ile Manisa Milletvekili Rıza Akçalı, katılmaları gereken başkaca bir toplantı olması nedeniyle Diyarbakır'dan Ankara'ya döndüler.

Heyetin diğer üyeleri, 20.11.1992 Cuma günü incelemelerini sürdürdü. Heyet üyeleri ilk olarak 10.15'de Terörle Mücadele Şubesi Müdürlüğüne giderek, burada bulunan ve bir önceki gün görüşemediği diğer sanıklarla görüştü.

Emine Ülgen (1977 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 10.11.1992):

İlk olarak, bir önceki gün sorgusu izlenen Emine Ülgen'le görüşüldü. Ülgen, 11 gündür gözaltında tutulduğunu, kaba dayak atıldığını, çıplak olarak soyulmakla tehdit edildiğini söyledi. Sorulduğunda, doktor muayenesinin gözaltına alındıktan iki gün sonra yapıldığını ve guatr rahatsızlığının olduğunu belirtti.

Eyüp Birer (1974 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi : 11.11.1992):

Kendisine kötü muamele yapılmadığını söyledi. Bu arada gömleğinde kan izi olduğu görüldü ve bunun nedeni soruldu. Hani'deki olaylardan sonra göz altına alındığında, bir jandarma erinin tekme attığını ve bunun üzerine dudağının patladığını, kan izinin de bu nedenden kaynaklandığını ifade etti.

Kudbettin Kılıç (1974 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 16.11.1992):

Arandığını duyunca kendisinin teslim olduğunu, kendisine işkence yapıldığını, elektrik verildiğini, askıya alındığını ve tazyikli suya tutulduğunu söyledi. Doktor muayenesinde kollarını yukarıya kaldıramadığı ve kaburga kemiklerinin orta yerine denk düşen bölgede hafif ekimoz bulunduğunu, başkaca bir iz bulunmadığı görüldü.

Ahmet Ülgen (1963 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 10.11.1992):

Kendisine işkence yapıldığını, elektrik verildiğini, askıya alındığını, bunun sonucunda sol el işaret parmağını kullanmakta güçlük çektiğini söyledi. Yapılan doktor muayenesinde her iki kol altlarında hafif ekimoz bulunduğunu ve sol el işaret parmağını bükemediği görüldü. Başkaca bir iz rastlanmadı.

Ömer Şenyiğit (1963 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 10.11.1992):

Kendisine herhangi bir baskı, işkence ya da kötü muamelenin yapılmadığını söyledi. Ancak, Mehmet Lütfü Elçin'le aynı hücreye konulduğunu, Elçin'e çok ağır işkence yapıldığını, iki kolunun da tutmadığını ve şu anda Elçin'in "yer gösterme tatbikatında" olduğunu belirtti.

Selahattin Tayfur (1958 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 9.11.1992):

Diyarbakır PTT'sinde görev yaptığını, kendisine herhangi bir baskı, işkence ve kötü muamele yapılmadığını, gözaltında bulunduğu süre içerisinde üç kez doktor kontrolünden geçtiğini söyledi.

Abdülşamet Oktay (1967 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 14.11.1992):

Hani olayları nedeniyle gözaltına alındığını, olayların olduğu gece kendisinin çalıştığı Aktaş Petrol Bayiinin de saldırıya uğradığını anlattı ve kendisine herhangi bir baskı, işkence ve kötü muamele yapılmadığını söyledi.

Abdülhamit Çal (1956 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 9.11.1992)

Kendisinin muhtar olduğunu, herhangi bir baskı, işkence ve kötü muameleyle uğramadığını söyledi. Ayrıca herhangi bir şikâyetinin olmadığını da belirtti.

Eyüp Ekin (1965 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi: 14.11.1992):

Kendisine kaba dayak atıldığını söyledi. Ayrıca sara hastası olduğunu, uzunca bir süredir kriz gelmemesine karşın 19.11.1992 günü akşamı kriz geldiğini ve bayıldığını, bunun üzerine de kendisine ilaç verildiğini söyledi. (Eyüp Ekin'e verilen sara ilacının ecza dolabında bulunduğu daha sonra ayrıca görüldü.)

Gözaltında olan 16 kişiden 11'yle bulundukları 11 ayrı hücrede görüşüldü. Görüşülemeyen Mehmet Lütfü Elçin (1963 doğumlu; gözaltına alınma tarihi 11.11.1992), Mahzar Elçin (1968 doğumlu; gözaltına alınma tarihi 12.11.1992), Mahmut Cüran (1970 doğumlu; gözaltına alınma tarihi 16.11.1992), Abdülhadi Yağız (1958 doğumlu; gözaltına alınma tarihi 9.11.1992) ve Hediyeatullah Ülgen (1951 doğumlu; gözaltına alınma tarihi 10.11.1992)'in Terörle Mücadele Şubesinde bulunmadığı görüldü. Yetkililer A. Yağız ile H. Ülgen'in Diyarbakır-Lice'de diğer üçünün ise Diyarbakır-Hani'de

"yer gösterme"ye götürüldüklerini ve gidilen yerin dağlık arazi olması nedeniyle, kaç günde döneceklerini kestirmenin mümkün olmadığını ifade ettiler.

Bu arada, gözaltında tutulan ve kendileriyle görüşülen 11 kişinin tamamı, yiyecek olarak günde bir ekmek ve yanında bazen peynir, bazen zeytin ya da bir domates verildiğini; günde üç kez tuvalete çıkarıldıklarını; ancak tuvalete çıkarıldıklarında birer bardak su alabildiklerini, inceleme sırasında her hücrede bulunan vinileks yatak ve üçer battaniyenin iki gün önce verildiğini daha önce birer battaniye bulunduğunu; sigara verilmediğini ifade ettiler.

Terörle Mücadele Şubesi sorgulama merkezine yapılan ziyaretler sırasında hiçbir yetkili ya da görevlinin, engelleme ya da geciktirme gibi bir çabaya girmediği, heyet üyelerine istenen bütün kolayları sağladıkları görüldü. Gözaltında bulunan kişilerle yapılan görüşmeler ise hücrelerde yapıldı ve sadece heyet üyeleri içeriye girdi. Heyet üyelerinin yalnız görüşme istemleri görevli emniyet mensuplarınca anında ve tereddütsüz yerine getirildi.

Terörle Mücadele Şubesinde yapılan incelemelerden sonra Emniyet Müdürlüğü binasındaki müteferrika bölümünde gözaltında tutulan kişilerle görüşüldü. Hırsızlık suçundan gözaltında tutulan Mehmet Kaya (17 yaşında) kaba dayaktan yakındı, ancak yapılan fizikî muayenesinde herhangi bir bulguya rastlanmadı.

Mehmet Can Avut (55 yaşında) isimli kişi ise, herhangi bir şikayetin bulunmadığını söyledi.

Polise silah sıkmak suçundan gözaltında tutulan Abdülvahit Doğru (20 yaşında) ise altı gündür gözaltında olduğunu ve falakaya yatırıldığını söyledi. Yapılan doktor muayenesinde her iki ayakta ve vücudunda herhangi bir ize ve bulguya rastlanmadı.

Emniyet Müdürlüğü müteferrika bölümünde incelemelerini tamamlayan heyet üeleri daha sonra Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine giderek, bir polisin saldırı sonucunda yaralanan karısını ziyaret etti ve geçmiş olsun dileğinde bulundu. Aynı saldırıda yaralanan çocuklarının ise ziyaretin gerçekleştiği sırada ameliyatta bulunduğu öğrenildi.

Ayrıca çeşitli saldırı ve çatışmalarda yaralanan bir köy korucusu ile iki vatandaş da tedavi edilmekte oldukları bölümlerde ziyaret edilerek, geçmiş olsun dileğinde bulunuldu.

Heyet üyeleri, hastanedeki ziyaretlerini tamamlamalarının ardından, Jandarma Alay Komutanlığının inşaatı tamamlanmak üzere olan yeni binasını gezdi. Binanın alt katında bulunan hücreler gezildi ve bu hücrelerin belirlenen standartlara uygun olarak yapıldığı görüldü.

Heyet üyeleri son olarak ise Diyarbakır 1 Nolu Cezaevine giderek incelemelerde bulundu.

Cezaevine varışta, ilk olarak Cezaevi Müdürü Yusuf Tozluklu ile görüşülerek cezaevi hakkında genel bir bilgi alındı. Cezaevinin 9 Mayıs 1988 tarihinde Adalet Bakanlığı-

na devredildiği, 650 kişilik bir kapasiteye sahip olduğu ve cezaevinde halen 33'ü hükümlü, 819'u tutuklu olmak üzere 852 kişinin bulunduğu öğrenildi.

Heyet, cezaevinde, kısa bir süre önce gözaltında bulunan ve daha sonra tutuklanarak cezaevine konulan kişilerden, isimlerini gözaltı kayıt defterinden belirlediği bazı kişilerle görüşti.

Doktor İlhan Diken (1960 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 7.10.1992; Tutuklanma tarihi 21.10.1992):

Hastanede, Başhekimin de katıldığı bir toplantı sırasında gözaltına alındığını, Terörle Mücadele Şubesine götürülerek sorgulandığını, sorgusu sırasında kendisine herhangi bir işkence ya da kötü muamele yapılmadığını, ancak bir hücrede beş kişi kaldıklarını ve diğer kişilere işkence yapıldığını söyledi.

Avukat Cuma Yakut (1966 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 21 Ekim 1992; Tutuklanma tarihi 2.11.1992) :

Ergani ilçesinde, bir duruşma sırasında savcı ve yargıçların önünde polislerce gözaltına alındığını, Ergani Jandarma Alay Komutanlığına götürüldüğünü, daha sonra yer gösterme tatbikatı sırasında camla sağ bileğini kestiğini, bunun üzerine görevlilerden dayak yediğini, Ergani Devlet Hastanesine kaldırıldığını, burada ilk tedavisinin yapıldığını ve altı dikiş atıldığını, gözaltında bulunduğu süre içerisinde ayaklarına kelepçe vurulduğunu, dört gün aç bırakıldığını, ayrıca yerlerde sürüklendiğini, çıplak olarak tazyikli suya tutulduğunu, askıya alındığını ve cinsel organına elektrik verildiğini söyledi. İşkence izlerinin geçen süre içerisinde iyileştiğini, sadece bileğindeki kesikin sargı içerisinde olduğunu anlattı.

Ferman Doğru (1969 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 26 Ekim 1992; Tutuklanma Tarihi 17.11.1992):

Jandarmada gözaltında kaldığını, külotla kalacak şekilde soyulduğunu, gözlerinin bağlandığını, tazyikli suya tutulduğunu, ters ve düz askıya alındığını elektrik verildiğini ve yumurtalıklarının sıkıldığını söyledi. Bu arada, sağ kol pazu üzerinde bulunan yaklaşık 1X8 cm. boyutlarındaki bir kesik izini de göstererek, bu yaranın da gözaltına ilk alındığı sıralarda, askerler tarafından dövülürken meydana geldiğini ve yaranın nasıl açıldığının farkına varmadığını söyledi. Yapılan doktor muayenesinde, yaranın çok eski bir yara olmadığı, ancak çok yeniye de benzemediği ve fizikî muayene ile yaranın meydana geldiği tarihin belirlenmesinin mümkün olmayacağı anlaşıldı.

Mehmet Mutlu (1975 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 14.10.1992; Tutuklanma tarihi 5.11.1992) :

Terörle Mücadele Şubesinde sorgulandığını, askıya alındığını ve elektrik verildiğini söyledi. Vücudunda herhangi bir iz bulunmadığını, tutuklandıktan bir süre sonra kafasında şimşekler çaktığı için cezaevi doktoruna çıktığını ve kendisine Tegretol isimli ilaç verildiğini anlattı.

Tahsin Kaplan (1969 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 14.10.1992; Tutuklanma tarihi 5.11.1992):

Dipçikle dövüldüğünü, askıya alındığını ve elektrik verildiğini, gözaltına alındıktan sonra ilk 13 gün yoğun işkence yapıldığını, daha sonra ise hiç bir şey yapılmadığını söyledi. Belinin sol tarafının hala ağrıdığını, ancak vücudunda bir iz bulunmadığını belirtti.

Mahmut Koç (1954 doğumlu; Gözaltına alınma tarihi 22.10.1992; Tutuklanma tarihi 16.11.1992):

Jandarmada gözaltında tutulduğunu, askıya alındığını, elektrik verildiğini, yumurtalıklarının sıkıldığını, tazyikli suya tutulduğunu ve beton zeminde yatırıldığını anlattı.

Heyet aynı gün incelemelerini tamamlayarak Ankara'ya döndü.